

Abşeronun “su qapısı”

Tarixi “Şollar kəməri” yarımadağa bu məntəqədən daxil olub

Sumqayıtın 10 kilometrliyində yerləşən Hacı Zeynalabdin qəsəbəsi 76 yaşlı şəhərin 115 yaşlı (!) yaşayış massividir. Bu qəsəbə “gənclik şəhəri”nin ilk qədəmlərinə “xeyir-dua” vermiş ağsaqqal timsalındadır və Sumqayıtın köksündən əsrlərin yol aldığını göstərir...

Qocaman Xəzərin sahilində Hacı Zeynalabdin qəsəbəsi 1911-ci ildə salınıb. Özünəməxsus yubileyi ərəfəsində yolumuzu həmin qəsəbədən saldıq. Əslində, bu sətirlərin müəllifi uşaq yaşlarından üzübəri buranı çox ziyarət edib, amma bu dəfə məqsəd yubilyar qəsəbənin tarixinə və bugününə işıq salmaq idi. Öyrəndik ki, bir vaxtlar Sumqayıt çayı ilə Yaşma stansiyası arasındakı “Təkə qumu” adlanan bu yerdə Bakı qəzası Pirəküşkül kəndinin ağsaqqalı Hacı Əlinin saldıdığı Kiçik Pirəküşkül obası olub. Qəsəbənin yaranması isə ötən əsrin əvvəllərində “Şollar-Bakı” su kəmərinin çəkilməsi ilə bağlıdır. 190 kilometrlik su kəmərinin qəsəbəyə qədərki 141 kilometr hissəsi qapalı beton kəmərlə çəkilib.

Təsədüf idi, ya zərurət – biz qəsəbədə olarkən paytaxtda Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasında su təchizatı, tullantı və yağış suları sistemlərinin təkmilləşdirilməsinə dair Dövlət Proqramına həsr olunan müşavirə keçirilirdi. Orada Azərbaycanın su xətləri çəkilişində bir ilk olan Şollar kəmərinin də su təchizatında önəmi xatırlandı və qeyd edildi ki, “Şollar-Bakı”dan gələn iki su mənbəyi təkmilləşdiriləcək və onlardan da əlavə suyun gətirilməsi təmin ediləcək.

Zamanında analoqu olmayan, Azərbaycanın ilk böyük su kəmərinin neft maqnatı və böyük xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyev çəkdirib. Məramı içməli su sarıdan əziyyət çəkən Bakı şəhərini bu problemdən qurtarmaq olub. Onun sifarişləri və şəxsi vəsaiti hesabına kəməri Almaniyanın Frankfurt-Mayn şəhərində yaşayan, Avropada 35 su və kanalizasiya xətti çəkəməsi ilə məşhurlaşmış mühəndis Vilyam Lindley inşa edib. Bu məqsədlə ərəziyə Moskva-Bakı dəmir yolundan ayrıca xətt çəkilib. Maraqlıdır ki, bulaq suları Xaçmazın Şollar kəndindən buradək olan mə-

safəni heç bir mexaniki qurğunun köməyi olmadan, öz təbii axarı ilə qət edir. Şərq memarlığı üslubunda abidə sayılan nasos stansiyası indi də əzəməti ilə seçilir.

O zaman suötürücü nasos qurğularına görə qəsəbəyə rus mənşəli “Nasosnaya” adı verilmişdi. Bu ad yalnız 1991-ci ildə dəyişdirilib və burada Abşeronu su aydınlığına qovuşduran xeyriyyəçinin adı əbədiləşdirilib. Bu gün qəsəbədə böyük xeyriyyəçinin adına park salınıb və büstü qoyulub.

Hacı Zeynalabdinin büstünün açılışını da xatırlayıram. Həmin mərasimdə onun nəticəsi Fərhab Mehmandarov ulu babasının savab əməllərinin unudulmamasına, xatirəsinin könuəllərdə yaşadılmasına görə sumqayıtlılara minnətdarlığını bildirdi. Qəsəbənin sakinləri, ağsaqqallar isə unudulmaz, savab iş görmüş Hacı Zeynalabdinin ruhuna dualar oxudular. Lent kəsilib örtük götürüldəndən sonra böyük xeyriyyəçinin gözlər önündə canlanan ölməz obrazının, sanki, mərasimi fərəhlə izlədiyinin şahidi olduq...

Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının Hacı Zeynalabdin qəsə-

bəsi üzrə nümayəndəsi Lalə Hacıyeva ilə ərazini gəzdik. Lalə xanım 1991-ci il noyabrın 20-də Qarakənd səmasında qəzaya uğradılmış helikopterdə həlak olan görkəmli dövlət xadimi, Nazirlər Soveti sədrinin müavini, şəhid Zülfi Hacıyevin qızıdır. Sumqayıtda adına küçə və məktəb olan Z.Hacıyev uzun müddət şəhər Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri vəzifəsində çalışıb. Ailə ənənəsinə sadıq qalan Lalə xanım da bacarıqlı təşkilatçı və idarəedici kimi tanınır. Gündə neçə saat qəsəbəni gəzib abadlıq, təmizlik işlərinə nəzarət edir, sakinlərlə görüşüb arzu və istəkləri ilə maraqlanır, nəyəsə ehtiyacı olanlara həssaslıqla yanaşır.

O dedi ki, 115-120 il əvvəl məşhur xeyriyyəçi “Şollar-Bakı” su kəmərinin inşası ilə əlaqədar, təbii olaraq, buraya dəfələrlə gəlib, işlərin gedişatına nəzarət edib. Həmçinin onun səyi ilə ətraf kəndlərdən tikintiyə cəlb olunan böyük işçi qüvvəsi ilə yaşayış məntəqəsi salınıb. Massivdə alman və ingilis memarlıq üslubu ilə seçilən evlər, inzibati binalar tikilib, ətraf yaşıllaşdırılıb. Burada üçmərtəbəli böyük xəstəxana, məktəb və poçt binası istifadəyə verilib.

Sovet dövründə qəsəbənin ətrafında hərbi obyektlər salınıb və aviasiya təmiri zavodu yaradılıb.

Hazırda xeyli abad qəsəbədə 40 min əhali yaşayır. Ölkə rəhbərliyi sakinlərin rahatlığı üçün hər cür şərait yaradıb. Şəhər icra hakimiyyətinin başçısı Zakir Fərəcov tez-tez qəsəbəyə gəlir, vətəndaşların qəbulunu keçirir, onların qayğılarının həlli üçün əlindən gələni edir. Bax, gördüyünüz bu parklar, xiyabanlar şəhər rəhbərliyinin tapşırığı ilə yaradılıb, abadlaşdırılıb. Zakir müəllim və komandası qəsəbə ilə bağlı bütün işgüzar təşəbbüslərimizə hər zaman güclü dəstək verir.

Şəhərin abadlığı üzrə tədbirlər çərçivəsində qəsəbədə 5 nümunəvi məhəllə yaradılıb, 64 yaşayış binasının fasadı təzələnilib və dam örtükləri təmir olunub. Parklar, abidələr səliqə-sahmana salınıb. Qəsəbədəki “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illiyinə həsr olunmuş abidə Azərbaycanın ədəbiyyat tarixinin qədimlik nişanlarındandır. “Heydər bulağı”nın suyu daim qaynayır. Şəhidlər kompleksi ölməz Vətən oğullarının ruhuna ehtiramla ziyarət edilən yerdir. Dahi Üzeyir bəy Hacıbəylinin adını

daşıyan küçədə onun abidə-kompleksi böyük bəstəkarın xatirəsinə sumqayıtlıların töhfəsi olub. Qəsəbədə 10-a qədər təhsil ocağı və uşaq bağçası, incəsənət məktəbi, mədəniyyət evi, kitabxana, xəstəxana, poliklinika və təcili yardım stansiyası fəaliyyət göstərir. İnşil burada Mikayıl Müşfiq parkı əsaslı təmir edilib. Ərazinin tamət örtüyü yenidən döşənilib, hasar aqlay daşlarla üzlənilib. Ərazidəki su xətti bərpa olunub, işıqlandırma sistemi quraşdırılıb. Ayrı-ayrı guşələrdə oturmaqlar qoyulub.

2024-cü ildə keçirilmiş COP29-la əlaqədar olaraq Bakı-Quba magistral yolunun sağ tərəfində 3 hektarlıq ərazidə böyük bağ salınıb və orada 20 minədək müxtəlif tinglər basdırılıb. Daimi qulluq edilən bu ağacların sənaye mərkəzinə yaxın ərazilərdə ekoloji vəziyyətin daha da yaxşılaşdırılmasında müstəsna rol oynayacağı şübhəsizdir.

Təxminən 25 il əvvəl Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, 3 dəfə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin deputat seçilmiş, Prezident təqaüddçüsü Əlisəfa Yaqubovun qəsəbədəki evində qonaq olmuş, haqqında teleoçerk hazırlamışdıq. Əslən Xızının Gimçikəndindən olan el ağsaqqalı, fermer Hacı Əlisəfa kişi də qəsəbənin tarixi ilə bağlı maraqlı söhbətlər etmişdi. Yerlilərinin zəhməti sayəsində hasilə gələn və dövlət qayğısı ilə əhatə olunan qəsəbədə yaşaması ilə qürur duyduğunu söyləmişdi...

Qəsəbədə adı hörmətlə çəkilən ağsaqqallardan biri əslən pirəküşküllü olan, yuxarıda adını çəkdiyimiz Hacı Əlinin nəslindən olan Nasir Rzayevdir. O, Sumqayıtda müxtəlif vəzifələrdə çalışıb və düz 12 il də ulu babasının ilk dəfə “Təkə qumu”nda yurd salmış olduğu qəsəbədə icra nümayəndəsi olub. Görüşümüz zamanı xoş xatirələrə daldı, burada görülmüş dəyərli işlərdən danışdı. Həyata keçirilən ən gərəklili tədbirlər sırasında qəsəbənin bütün küçələrinin müasir işıqlandırma sistemi ilə təmin olunmasını vurğuladı. Sonda isə “Bu gün də həmin işıqlar qəsəbəni nura qərqr edir. Bax, beləcə, işıqlı xatirələrlə yaşayırıq”, - deyən Nasir müəllimə uzun və işıqlı ömür arzulayıb ayrıldıq.

Ə.NƏCƏFXANLI
XQ